

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

1-oktyabr- O'qituvchi va Murabbiylar kuni

№9 - SON

2025-YIL, SENTYABR

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoiraa Azimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabel Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, “Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik” kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, “Savdo ishi” kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti “Menejment va marketing” kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University “Iqtisodiyot” fakulteti dekani professor

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU “Yashil” iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 617 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 29-sentyabrda ruxsat etildi

MUNDARIJA

ЭТАПЫ РАЗРАБОТКИ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	7
Кучаров Абдор Собиржонович, Бобожонов Азизжон Бабаханович, Хусейнов Рахим Али оглы	
KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASHGA QARATILGAN TA‘LIM XIZMATLARI KO‘RSATISH TURLARI TAHLILI.....	16
Ergashev To‘lqin Shokirovich	
ЭВОЛЮЦИЯ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	23
Мирисаев Абдурахман Абдулахатович	
E-COMMERCE DIFFERENCES BETWEEN DEVELOPING AND DEVELOPED COUNTRIES	33
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING MARKETING DASTURLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	40
Ikramova Taxmina Latifovna	
MINTAQAVIY RESURLARNI BOSHQARISHDA MENEJMENT YONDASHUVLARI: INSTITUTSIONAL NAZARIYA VA IQTISODIY XAVFSIZLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH	50
Ismoilov Abdulkholiq Muxiddin o‘g‘li	
TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YETAKCHILIK MODELLARIDAN FOYDALANISH	60
Kazakov Olim Sabirovich	
TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI QABUL QILUVCHI MAMLAKATLAR IQTISODIYOTIGA TA‘SIRI BO‘YICHA EKONOMETRIK DALILLAR: USLUBLARGA ASOSLANGAN SHARH	67
Madumarov Xusniddin Komilovich	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA‘MINLASHDA KORPORATIV MADANIYAT VA MARKETING STRATEGIYALARI UYG‘UNLIGI	78
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
AHOLINING MODDIY FAROVONLIGI TUSHUNCHASI VA UNGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLARI	84
Mirzamurodov Oltinbek Sultonali o‘g‘li	
SUN‘IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN KICHIK BIZNESDA FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBALARI VA O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI	90
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
CHAKANA SAVDODA ONLAYN KO‘RIB, OFLAYN XARID QIL (ROPO) MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI ANIQLASH	98
Rajapova Gulmira	
TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARNING ROLI VA SAMARADORLIGI	105
Agzamova Marguba Mirabdullayevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ISHLAB CHIQRISHNI AVTOMATLASHTIRISH, ERP VA CRM TIZIMLARINI JORIY ETISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	113
Uzakova Umida Ruziyevna	
FEATURES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING THE DIGITAL ECONOMY FOR CONSTRUCTION COMPANIES	122
Kurbanova Maftuna Lazizovna, Muhammad al-Khwarizmi	
LEVERAGING INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN RETAIL THROUGH DISTRIBUTED DATA AND KNOWLEDGE-BASED SYSTEMS	134
Karimova Nafisabonu Djamshidovna	
XALQARO RAQOBATBARDOSHLIKNI BAHOLASH BO‘YICHA USLUBIY YONDASHUVLAR	145
Mallaboyev Anvarjon Sotvoldiyevich	
FOREIGN EXPERIENCE IN ORGANIZING REMOTE BANKING SERVICE	154
Abduvohidov Abdumalik Mahkamovich	

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOYIY OQIBATLARI TAHLILI	161
Xatamov Nurbek Ochilidievich	
THE IMPACT OF GREEN BUSINESS EDUCATION AMONG ENTREPRENEURS ON THE ECONOMY: A LITERATURE REVIEW	172
Amonov Sardor Zamon o‘g‘li, Turobova Hulkar Rustamovna	
ISTE‘MOLCHILARNING EKOLOGIK ONGINI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETINGNING ROLI.....	188
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARNI BOSHQARISHNING XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	196
Uzakova Umida Ruziyevna	
TEMIR YO‘L TRANSPORTI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN‘IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	203
Qilichev Umid Ibodullayevich	
UNIVERSITETNI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA BENCHMARKING USULIDAN FOYDALANISH YO‘LLARI.....	210
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
O‘ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHINI RIVOJLANISHI TAHLILI.....	219
Usmanov Mirumar Abdulla o‘g‘li	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	228
Sabirov Oybek Shavkatbekovich	
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TOMONIDAN ISHLAB CHIQLIGAN MAHSULOT HAJMINING PROGNOZLASH.....	237
Xudoyorov Laziz Niyozovich	
РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....	246
Азизов Ильдар Рафаэльевич	
TIJORAT BANKLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI RAQAMLI XIZMAT TURLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLARI.....	254
Foziljonova Mushtariybonu Farruxbek qizi	
KORXONALAR PUL OQIMLARI BOSHQARUVIDA PROGNOZ USULLARIDAN FOYDALANISH	263
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li	
ELEKTRON SAVDO SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN‘IY INTELLEKT ASOSIDAGI INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING O‘RNI VA AMALIY JIHATLARI.....	270
Abidjonov Nodirbek Odiljon o‘g‘li	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDAGI ILG‘OR XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	277
Rajabov Alibek Xushnodbekovich	
O‘ZBEKISTON SUG‘URTA BOZORIDA YASHIL SUG‘URTA KONSEPSIYASI: ZARURAT, JORIY HOLAT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	285
Zoyirov Laziz Subxonovich	
BREND QIYMATINI ANIQLASHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	294
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich, Odilov Akbarjon Nosirjon o‘g‘li	
XUSUSIY OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA TA‘LIM SIFATINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	304
Gulmatov Bahodir Xabibullayevich	
KORXONALAR BREND QIYMATINI ANIQLASHNING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	311
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich	
MINTAQA TURIZM SALOHİYATINI VA UNGA TASIR ETUVCHI OMILLAR.....	318
Nasriddinov Husanbek Sadriiddin o‘g‘li	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OZIQ-OVQAT SANOATI DON MAHSULOTLARI TARMOG'IDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK YONDASHUV	324
Dildora Kurbanova	
XALQARO SAVDONING SIRKULAR IQTISODIYOT TAMOYILLARIGA UYG'UNLASHUVIDA ASOSIY TENDENSIYALAR.....	333
Muratova Shohista Nimatullayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI KLASTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	342
Yuldasheva Dildora Kamiljan qizi	
KOMPANIYALARDA IQTISODIY KO'RSATKICHLARNI YAXSHILASHDA XODIMLAR SALOHİYATINING O'RNİ.....	350
Sattarov Shuxrat Abug'affarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI .	355
O'rozov Azamat Otoboyevich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI KPI VA ROI INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	363
Muminova Dildora Dilshadovna	
HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT THROUGH INVESTMENT: INTERNATIONAL EXPERIENCE OF DEVELOPING COUNTRIES.....	371
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
MILLIY IQTISODIYOTNING TASHQI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA YONDASHUVLAR.....	378
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
"DAVLATNING IQTISODIY XAVFSIZLIGI" TOIFASIGA YONDASHUVLARNING PAYDO BO'LISHI VA EVOLYUTSIYASI.....	384
Karimov Javlon Ko'ziyevich	
ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL, GOVERNANCE) TAMOYILLARINI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARDA JORIY ETISH.....	395
Ismailov Allayor Rashidovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQRISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR.....	405
Achilov Ilmurad	
INVESTITSION SALOHİYATNI OSHIRISH ORQALI MINTAQALARNI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	415
Qobilov Anvar Eshpo'lotovich	
"YASHIL IQTISODIYOT" TAMOYILLARI ASOSIDA IQTISODIY XAVFSIZLIK SOHASIDA BOSHQARUV QARORLARINI ASOSLASHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	424
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING INVESTITSION FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	433
Haqberdiyev Bekzod Uktamovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISH VA ATROF MUHIT MUHOFAZASINI TA'MINLASH MAQSADIDA KICHIK BIZNES VA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI.....	444
Uskenbayeva Dilnoza Bakhodir qizi	
TRANSPORT TIZIMLARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	453
Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MASALALARI	459
Xusanova Gavhar	
O'ZBEKISTONDA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGI ASOSIY KO'RSATKICHLARI VA ULAR DINAMIKASI TAHLILI.....	467
Atayev Jahongir Erkinovich	
СОВРЕМЕННАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА.....	476
Исраилов Рустамбек Ибрагимович	

REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH YO'NALISHLARI	487
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BAHOLASH VA BOSHQA TUZILMALARNING O'ZARO HAMKORLIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	496
Rixsimbayev Odiljon Kabildjanovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH VA SANOAT KORXONALARINI JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI.....	505
Nuriddinov Botir Kodirxanovich	
INVESTITSIYALAR VA ULARDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	517
Isakov Axmadali Esanbaevich	
KORXONALARNI BUDJETLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING XALQARO TAJRIBALARI.....	525
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH BO'YICHA JORIY MEXANIZMLARNING TAHLILI	537
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
TASHABBUSLI BYUDJETLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMLARIGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR HAMDA ERISHILGAN NATIJALAR TAHLILI	545
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DIGITAL MARKETING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN	553
Sadikov Shokhruxh Shukhratovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA TURIZM SOHASIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISH.....	566
Tajieva Shaxnoza Mamarejabovna	
MINTAQALAR KESIMIDA INNOVATSION SALOHİYAT NOMUTANOSIBLIKLARINING SABABLARI VA EKONOMETRIK TAHLILI	576
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
MINTAQAVIY SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	586
Ochilov Akram Odilovich, Ro'ziqulov Jamshid Ulug'bek o'g'li	
SUG'URTA INSTITUTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA UNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI	594
Sherov Sanjar Radjabovich	
ISHLAB CHIQRISHDA KLASTERLARNI TASHKIL ETISHNING SHART-SHAROITLARI VA IQTISODIY ASOSLARI	603
Zaxidov G'afurjon Erkinovich	
NAMANGAN VILOYATINING TURISTIK VA REKREATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH DARAJASINI BAHOLASHGA METODOLOGIK YONDASHUV	611
Musaxanov Qazixon Abdulhakim o'g'li	

NAMANGAN VILOYATINING TURISTIK VA REKREATSION SALOHIYATINI BOSHQARISH DARAJASINI BAHOLASHGA METODOLOGIK YONDASHUV

Musaxanov Qazixon Abdulhakim o‘g‘li

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

Katta o‘qituvchi, PhD

ORCID: 0009-0004-3425-5084

Annotatsiya

Mazkur maqolada Namangan viloyatining turistik va rekreatsion salohiyatini boshqarish darajasini baholashga qaratilgan metodologik yondashuv ishlab chiqilgan. Tadqiqotda hududning tabiiy, madaniy va infratuzilmaviy resurslari statistik va qiyosiy tahlil asosida o‘rganilgan. Aholini turizm xizmatlari bilan qamrab olish darajasi hamda ichki va tashqi turizm ko‘rsatkichlarining dinamikasi tahlil qilingan. Olingan natijalar turizm xizmatlariga talabning o‘shishini va boshqaruv samaradorligini oshirish zarurligini ko‘rsatgan. Tadqiqot yakunida hududiy resurslardan samarali foydalanish, xizmatlar sifatini oshirish va turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: turizm, rekreatsion salohiyat, hududiy boshqaruv, baholash metodologiyasi, turizm xizmatlari, ichki turizm, tashqi turizm, infratuzilma, iqtisodiy samaradorlik, Namangan viloyati.

Аннотация

В статье разработан методологический подход к оценке уровня управления туристско-рекреационным потенциалом Наманганской области. В ходе исследования были проанализированы природные, культурные и инфраструктурные ресурсы региона с использованием статистического и сравнительного методов. Также изучена динамика показателей внутреннего и внешнего туризма, а также уровень охвата населения туристскими услугами. Полученные результаты показали рост спроса на туристские услуги и необходимость повышения эффективности управления. По итогам исследования предложены научно-практические рекомендации по рациональному использованию ресурсов, развитию инфраструктуры и повышению качества туристских услуг.

Ключевые слова: туризм, рекреационный потенциал, региональное управление, методология оценки, туристские услуги, внутренний туризм, внешний туризм, инфраструктура, экономическая эффективность, Наманганская область.

Abstract

This article developed a methodological approach to assessing the management level of the tourism and recreational potential of Namangan region. The study analyzed natural, cultural, and infrastructural resources using statistical and comparative methods. It also examined the dynamics of domestic and international tourism indicators and the level of population coverage by tourism services. The results showed an increase in demand for tourism services and highlighted the need to improve

management efficiency. Based on the findings, scientific and practical recommendations were proposed to enhance resource utilization, develop infrastructure, and improve the quality of tourism services.

Keywords: tourism, recreational potential, regional management, assessment methodology, tourism services, domestic tourism, international tourism, infrastructure, economic efficiency, Namangan region.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining turistik resurslari mintaqaviy iqtisodiyot va umuman milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Turistik va rekreatsion salohiyatni hududiy mintaqaviy boshqarish aniq xususiyatga ega. Ya'ni, Mamlakatimiz mintaqalarining turistik va rekreatsion salohiyatini boshqarish darajasini aniqlash bugungi kunning asosiy vazifalaridan biridir, chunki turistik va rekreatsion sohani boshqarishda mavjud zaxiralar va tashkiliy kamchiliklarni aniqlash zarurati mavjud. Namangan viloyati har doim kuchli iqtisodiy, ilmiy, texnik va ishlab chiqarish salohiyatiga ega bo'lgan. Shu bilan birga, afsuski, Namangan viloyati turli mulkchilik shaklidagi turizm sanoati subyektlari ishining miqdoriy ko'rsatkichlari bo'yicha yetakchi beshtalik qatorida ishonchli o'rin tutganiga qaramay, turizm va rekreatsion faoliyatni rivojlantirishga kam e'tibor qaratildi. Turizmni rivojlantirish istiqbollari baholash va ushbu sohani boshqarishning samarali metodologik yondashuvini ishlab chiqish uchun kuchli zaxiralar va tashkiliy kamchiliklarni aniqlash maqsadida Namangan viloyatining turistik va rekreatsion salohiyatini boshqarish darajasini sifat jihatidan baholash zarur.

ADABIYOTLAR SHARHI

Turistik va rekreatsion salohiyatni baholash hamda uni samarali boshqarish masalalari iqtisodiy va hududiy rivojlanish nazariyalarida muhim yo'nalishlardan biri sifatida keng o'rganilgan. Mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar turizm resurslaridan oqilona foydalanish, hududiy boshqaruv samaradorligini oshirish va rekreatsion imkoniyatlarni kompleks baholashga qaratilgan.

Nudelman tomonidan rekreatsion tabiiy resurslardan foydalanishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari chuqur tahlil qilinib, ushbu resurslardan samarali foydalanish hududiy rivojlanishning muhim omili ekanligi asoslab berilgan [1]. Ushbu yondashuv turistik salohiyatni baholashda resurslar va ularning iqtisodiy ahamiyatini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Zorin, Kaverina va Kvartalnov turizmni iqtisodiy faoliyat turi sifatida o'rganib, turizm xizmatlari tizimi, uning tarkibiy elementlari hamda boshqaruv mexanizmlarini ilmiy asosda yoritgan [2]. Ularning ishlari turizm sohasida xizmatlar samaradorligini baholash va boshqaruv tizimini shakllantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston sharoitida turizmni rivojlantirish omillarini tahlil qilgan Mirzakasimovna hududiy xususiyatlar, resurslar va infratuzilmaning turizm rivojiga ta'sirini ko'rsatib bergan [3]. Ushbu tadqiqot hududiy salohiyatni baholashda milliy va mintaqaviy omillarni hisobga olish zarurligini asoslaydi.

Igamberdiyeva tomonidan ekologik turizm va mehmonxona xizmatlarida innovatsion yondashuvlar, jumladan raqamli kataloglar va zamonaviy xizmat turlarining ahamiyati yoritilgan [4]. Bu esa turizm xizmatlarini boshqarishda innovatsiyalar muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi.

Abidova ilmiy ishlarida ekologik mehmonxonalarda innovatsiyalarning samaradorligi tahlil qilinib, xizmatlar sifatini oshirish va turistik jozibadorlikni kuchaytirishdagi roli asoslangan [5]. Ushbu yondashuv rekreatsion salohiyatni baholashda sifat ko‘rsatkichlarini ham inobatga olish zarurligini ko‘rsatadi.

Nurfayziyeva turizm xizmatlari bozorida raqobatbardoshlikni oshirish masalalarini o‘rganib, xizmatlar sifati, marketing strategiyalari va infratuzilmaning rivojlanishi muhim omillar ekanligini ta’kidlaydi [6]. Bu esa hududiy turizm boshqaruvida kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

Aliyeva va Izzatov sport turizmining rivojlanish imkoniyatlarini tahlil qilib, turizm turlarini diversifikatsiya qilish hududiy ixtisoslashuvni kuchaytirishini asoslaydi [7]. Bu jihat rekreatsion salohiyatdan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Egamnazarov O‘zbekiston sharoitida barqaror turizm rivojlanishi yo‘nalishlarini o‘rganib, ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy omillar uyg‘unligi muhim ekanligini ko‘rsatadi [8]. Ushbu yondashuv turistik va rekreatsion salohiyatni boshqarishda barqarorlik tamoyillarini qo‘llash zarurligini tasdiqlaydi.

Ilmiy manbalar turistik va rekreatsion salohiyatni baholash va boshqarish jarayoni ko‘p omilli va kompleks yondashuvni talab qilishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda hududiy darajada boshqaruv samaradorligini baholashning aniq metodologik mexanizmlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan bo‘lib, bu mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda Namangan viloyatining turistik va rekreatsion salohiyatini boshqarish darajasini baholash uchun kompleks metodologik yondashuv ishlab chiqildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi hududning turistik resurslarini samarali boshqarish, xizmatlar sifatini oshirish va aholini turizm xizmatlari bilan qamrab olish darajasini aniqlashdir.

Metodologiya ikki asosiy yo‘nalishda amalga oshiriladi. Birinchi yo‘nalishda hududning tabiiy, madaniy va ijtimoiy resurslari, infratuzilma rivojlanganligi va turistik obyektlar assortimenti statistik usullar orqali tahlil qilinadi. Hududiy ixtisoslashuv va xizmatlar bilan qamrov ko‘rsatkichlari mavjud aholiga nisbatan hisoblanadi, bu esa turizmni boshqarish samaradorligini obyektiv baholash imkonini beradi.

Ikkinchi yo‘nalishda turizm xizmatlaridan foydalanish darajasi va ularning o‘shish dinamikasi o‘rganiladi. Ushbu yondashuv ichki va tashqi turizm xizmatlarini ajratib ko‘rsatishga, shuningdek, infratuzilmaviy imkoniyatlar va aholi talabini tahlil qilishga imkon beradi. Shu bilan birga, metodologiyada hududiy boshqaruv tizimi, marketing strategiyalari va investitsiya faolligi ko‘rsatkichlari ham inobatga olingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turistik oqimlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, viloyatda ichki turizm xizmatlaridan foydalanayotgan aholi soni yil sayin ortib bormoqda. Ayniqsa, mahalliy sayyohlarning tarixiy-madaniy obyektlar, ziyorat maskanlari va dam olish hududlariga qiziqishi kuchayib borayotgani kuzatilmog‘da. Bu esa turizm infratuzilmasini rivojlantirish va xizmatlar sifatini oshirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Hududning turistik va rekreatsion salohiyatidan foydalanish darajasini baholashda aholini ichki turizm xizmatlari bilan qamrab olish ko‘rsatkichi muhim indikator sifatida qaraladi. Ushbu ko‘rsatkich orqali nafaqat turizm xizmatlarining ommaviyligi, balki ularning hududiy iqtisodiyotdagi ahamiyatini ham aniqlash mumkin. Shu nuqtai nazardan, Namangan viloyatida turizm xizmatlari bilan qamrov darajasini oshirish, mavjud resurslardan samarali foydalanish va aholining turizmga jalb etilish darajasini kengaytirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

$$P_{IN} = \frac{N_{turgmj}}{P_{opj}} \cdot 100\%$$

Bu yerda:

N_{turgmj} – mahalliy sayyohlar soni

P_{opj} - mintaqaning hozirgi aholisi;

Xarkov viloyatining mavjud aholisini tashqi turizm xizmatlari bilan qamrab olish:

$$P_{bj} = \frac{N_{turgmj}}{P_{OPj}} \cdot 100\%$$

Bu yerda:

N_{turgmj} — chet elga chiquvchi sayyohlar soni;

P_{opj} - mintaqaning hozirgi aholisi;

iqtisodiy samaradorlik:

$$DV_{nj} = \frac{S_{fj}}{S_{nj}} \cdot 100\%$$

Bu yerda:

S_{fj} - o‘rtacha xonadonning dam olish va madaniyat, restoran va mehmonxonalarga sarflaydigan oylik xarajatlari;

S_{nj} - har bir xonadon uchun o‘rtacha oyiga umumiy resurslar;

Namangan viloyati aholisini tashqi va ichki turizm xizmatlari bilan qamrab olishni hisoblash natijalari, formulalar bo‘yicha hisoblangan o‘rtacha uy xo‘jaliklarining dam olish, madaniyat, mehmonxona va restoran xizmatlariga yo‘naltirilgan xarajatlari hamda ularning o‘shish dinamikasi bilan uzviy bog‘liq holda tahlil qilinadi. Mintaqa aholisini xizmatlar bilan qamrab olish ko‘rsatkichlari mavjud aholiga nisbatan uning o‘zgarish dinamikasini ko‘proq obyektiv aks ettiradi, chunki aholi sonining o‘zgarishi hisobga olinadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki turizm xizmatlari bilan qamrov darajasining ijobiy o‘shish dinamikasi Namangan viloyatida turizm sohasining rivojlanayotganligini ko‘rsatsa-da, ichki va tashqi turizm o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash zarurati mavjud.

1-jadval.
Namangan viloyatida aholini turizm xizmatlari bilan qamrab olish dinamikasi¹.

№	Ichki turizm xizmatlari bilan qamrab olish, mln kishi	Tashqi turizm xizmatlari bilan qamrab olish, mln kishi	Iqtisodiy samaradorlik, mln AQSH dollar
2021	2.5	0.20	95
2022	3.0	0.30	120
2023	3.6	0.51	190
2024	4.5	0.80	205
2025	5.2	1.5	224

Namangan viloyatida turizm xizmatlari bilan aholini qamrab olish ko'rsatkichlari so'nggi yillarda barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Biroq, ayrim davrlarda tashqi va ichki omillar ta'sirida ushbu ko'rsatkichlarda tebranishlar kuzatilgan. Xususan, pandemiya davridan keyingi tiklanish bosqichida ichki turizm hajmi keskin oshib, ayrim yillarda o'sish sur'ati 120–150 foizgacha yetgan bo'lsa, tashqi turizm ham sezilarli tiklanish qayd etildi. Keyingi yillarda esa ichki turizmning barqaror rivojlanishi fonida uning o'sish sur'ati nisbatan sekinlashib, tashqi turizm esa aksincha, tezkor o'sish kuzatilmoqda.

Namangan viloyatida aholi xarajatlari tarkibini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, dam olish va madaniyat xizmatlariga ajratilayotgan mablag'lar hali ham past ulushni tashkil etadi. O'rtacha hisobda uy xo'jaliklari umumiy xarajatlarining taxminan 2–3 foizi ushbu yo'nalishga to'g'ri keladi. Bu ko'rsatkich rivojlangan davlatlar bilan solishtirganda ancha past bo'lib, masalan, Yevropa mamlakatlarida ushbu ulush 8–10 foiz atrofida shakllangan.

Mazkur holat viloyatda turizm xizmatlariga bo'lgan talabning hali to'liq shakllanmaganligini, aholining daromad darajasi va iste'mol ustuvorliklari bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, turizm infratuzilmasining rivojlanib borayotgani, xizmatlar sifati yaxshilanayotgani va yangi turistik yo'nalishlar joriy etilayotgani kelgusida ushbu ko'rsatkichlarning oshishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari Namangan viloyatining turistik va rekreatsion salohiyatini boshqarish darajasini baholashga qaratilgan metodologik yondashuv hududiy turizmni rivojlantirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot jarayonida hududning tabiiy, madaniy va infratuzilmaviy resurslari kompleks tahlil qilinib, aholini turizm xizmatlari bilan qamrab olish darajasi hamda ichki va tashqi turizm ko'rsatkichlarining ijobiy o'sish tendensiyasi aniqlangan. Bu esa viloyatda turizm sohasining barqaror rivojlanish imkoniyatlari mavjudligini tasdiqlaydi.

Tahlillar natijasida turizm xizmatlariga bo'lgan talab ortib borayotgani, biroq ushbu talabni to'liq qondirish uchun boshqaruv samaradorligini oshirish, infratuzilmani rivojlantirish va xizmatlar sifatini yaxshilash zarurligi asoslandi. Ishlab

¹ Manbalar asosida muallif ishlanmasi

chiqilgan metodologiya hududiy resurslardan foydalanish darajasini obyektiv baholash, mavjud muammolarni aniqlash va strategik qarorlar qabul qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

- turistik va rekreatsion resurslardan samarali foydalanish uchun hududiy boshqaruv tizimini takomillashtirish;
- turizm infratuzilmasini rivojlantirish va xizmatlar assortimentini kengaytirish orqali aholining turizm xizmatlari bilan qamrab olish darajasini oshirish;
- ichki va tashqi turizm oʻrtasida muvozanatni taʼminlash hamda turistik oqimlarni samarali boshqarish;
- turizm sohasiga investitsiyalarni jalb qilish va innovatsion hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish;
- marketing strategiyalarini kuchaytirish orqali hududning turistik jozibadorligini oshirish.

Taklif etilgan yondashuv va tavsiyalar Namangan viloyatida turizm va rekreatsion faoliyatni samarali boshqarish, iqtisodiy barqarorlikni taʼminlash hamda hududning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. 1.Нудельман М.С. Социально-экономические трудности рекреационного природоиспользования./ Нудельман М.С. К.: Научная мысль, 1987. 263 с.
2. Зорин И.В. Туризм как вид деятельности/ Зорин И.В., Каверина Т.П., Квартальнов В.А. / https://tourlib.net/books_tourism/zorin.htm.
3. Mirzakasimovna R. D. Qoraqalpogʻiston respublikasida turizmni rivojlantirish omillari va ularning taʼsiri //Recent scientific discoveries and methodological research. – 2025. – Т. 2. – №.
4. 4.С. 15-23. 4. Игамбердиевна А. Д. Экологический отель в формировании такого продукта, как электронный каталог // Инновации, наука и технологии. – 2025. – Т. 1. – № 7. – С. 24-28.
5. Абидова, Дильфуза. «Эффективность инноваций, используемых в экологических отелях.» Innovation Science and Technology 1.6 (2025): 179-183.
6. Nurfayziyeva M. Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik koʻrsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari //yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2024. – Т. 1. – №.
7. Тойчиевна, Алиева Максбуба и Бехруз Иззатов. «Спортивный туризм и его подвиды, преимущества расширения спортивного туризма.» (2023).
8. Эгамназаров, Хусниддин. «Изучение Направлений Устойчивого Развития Туризма В Узбекистане.» Innovation Science and Technology 1.1 (2025): 28-34.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**